

Geen slachtoffer
meer

Geen slachtoffer meer

De biografie van Esther

Joyce van Dommelen

Eerste druk, mei 2020

Schrijver: Joyce van Dommelen
Coverillustratie: J.R. Schellekens
ISBN 978 94 639 8249 8
© 2020 Joyce van Dommelen

In samenwerking met:
Uitgeverij Storyland
www.storyland.be
info@storyland.be

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Inhoud

Voorwoord	7
Deel 1: Biografie	
Een zieke man	19
Een heel boos meisje	25
Vrijheidsdrang	37
Straatrat	51
Hij gaf geen kik	59
In het normale leven	70
Deel 2: Analyses	
Moederschap als turning point	87
Moederschap als rol	96
Slotwoord	110
Referenties	115
Bijlagen	120
Dankwoord	123

Voorwoord

“Wat was de doorslaggevende factor om uit het wereldje te blijven?” vraagt iemand uit de zaal. De vraag komt nadat Esther (fictieve naam) haar levensverhaal aan een groep jongeren en jeugdmedewerkers heeft verteld. Ze hoeft niet lang na te denken over het antwoord. “Mijn kind. M'n dochter. En, omdat ik zag, ik had eindelijk een huis, ik hoefde niet hier en daar te slapen. Het was eigenlijk mijn kindje. En natuurlijk, in de gevangenis moest ik met gevoelens dealen en een plek geven en dat was eigenlijk de doorslag dat ik dacht: 'Ik ga niet meer terug.' Ja, met m'n kinderen merk ik dat nu ook, weet je, dat is eigenlijk mijn power. Ja, volgende maand ben ik precies tien jaar clean.” Dat haar kinderen een doorslaggevende factor waren in de beslissing haar leven te veranderen, vertelt ze me al tijdens onze eerste ontmoeting. Ze vertelt dan dat ze absoluut niet wil dat haar kinderen meemaken wat zij heeft meegemaakt. Soms valt het opvoeden van haar kinderen haar zwaar, zegt ze, omdat ze zelf geen goed voorbeeld heeft gehad. Tegenwoordig heeft ze de voogdij over haar jongste drie kinderen en woont ze zelfstandig met hen in een appartement. Meer dan tien jaar geleden was dat heel anders. Toen had ze ook al een kind, maar dat zag ze alleen op afspraken onder begeleiding. Het is een paar dagen na zijn geboorte in een pleeggezin geplaatst en is daar opgegroeid. Zelf had ze toen geen vaste woonplek, ze sliep bij kennissen, klanten, de opvang of op straat en verdiende haar geld met mensen ‘rippen’, prostitutie en een daklozenuitkering.

Esther werkt in januari 2017 als vrijwilliger. Het werk bestaat uit het bezoeken van scholen om daar haar levensverhaal te vertellen. In die tijd ben ik voor mijn studie criminologie op zoek naar een persoon om een biografie over te schrijven en stuur ik een e-mail naar de organisatie waar ze werkt. Na het beantwoorden van een aantal vragen krijg ik de naam en contactinformatie van iemand die graag wil dat haar verhaal verteld wordt. Ook krijg ik achtergrondinformatie in de vorm van een korte beschrijving. Deze luidt: “[Esther] heeft een heftige achtergrond, alles wat zo ongeveer verkeerd kan gaan is verkeerd gegaan. Van een ouder die de handen niet thuis kan laten, jeugdinrichtingen, drugs naar prostitutie. Ze heeft vier kinderen waarvan er één uit huis is geplaatst. Ook haar weg terug naar zichzelf en de maatschappij is erg indrukwekkend.”

Al snel bel ik met Esther voor het maken van een kennismakingsgesprek. Tijdens ons eerste telefoongesprek vertelt ze dat ze het liefst bij haar thuis wil afspreken, omdat ze zich daar fijn voelt. Ik stel voor om in ieder geval de eerste afspraak ergens anders te houden, zodat we aan elkaar kunnen wennen. Ze stelt de McDonald's in haar woonplaats voor. Op een maandagochtend in februari wacht ik haar op in een rustig hoekje van het fastfood restaurant. Esther maakt bij de kennismaking een zeer drukke indruk. Ze vertelt honderduit over alles wat ze meegemaakt heeft en springt daarbij van de hak op de tak. Verhalen over haar vroege jeugd worden in rap tempo afgewisseld met foto's van haar kinderen, vragen over mij, anekdotes over haar tijd op straat en alles wat in haar opkomt. Interviews zegt ze prima te vinden en als ik haar uitleg dat we daarnaast ook andere informatie kunnen gebruiken, zoals haar strafblad, hangt ze voor ik het weet aan de telefoon bij haar advocaat. Ook noemt ze enthousiast verschillende instellingen die we kunnen benaderen en mensen die haar kennen.

Esther is een 37 jarige vrouw van Dominicaanse afkomst. Ze heeft een traumatische jeugd gehad, van een vader die haar seksueel misbruikt, naar een moeder die op haar gedragsproblemen reageert met slaan. Ze komt op jonge leeftijd in contact met loverboys en rolt op deze wijze de prostitutie in. Minder dan een maand na haar vijftiende verjaardag wordt ze opgepakt voor diefstal met geweld. Er volgt een leven dat gekenmerkt wordt door drugsverslaving en criminaliteit. Ze heeft verschillende malen vastgezet voor uiteenlopende soorten misdrijven. Af en toe zat ze een dagje, andere keren maanden. Haar langste gevangenisstraf tijdens de volwassenheid duurde tien maanden. Ook deze straf was haar opgelegd vanwege diefstal met geweld. Na de geboorte van haar dochter, haar tweede kind, besluit ze het roer om te gooien. Het laatste misdrijf dat op haar strafblad genoemd staat is 'onttrekking van een minderjarige aan het wettelijk gezag' en betreft de ontvoering van haar eigen dochter. Hierna staat nog een boete voor onbetaalde milieuheffing uit 2013 en daarna houdt haar strafblad op.

In dit boek staat het leven van Esther centraal, zij is de hoofdpersoon. Aan de hand van haar verhalen wordt haar levensloop opgetekend en samen met haar ga ik op zoek naar informatie uit haar verleden. Voordat we beginnen met het eerste interview, in maart 2017, bespreek ik samen met Esther wat haar wensen zijn in verband met privacy. We maken hierover drie afspraken. Ten eerste zal ik haar echte naam niet gebruiken en ook voor andere personen die in het verhaal naar voren komen zal ik een fictieve naam gebruiken. Ten tweede wordt haar huidige verblijfplaats niet genoemd. Ten derde wil zij niet dat ik de delicten van haar vader beschrijf, omdat zij bang is dat hij er achter komt dat zij mensen erover vertelt. Wel mag ik zeggen dat hij een crimineel is.

We zullen samen gaan werken aan een geautoriseerde biografie: een biografie die voortkomt uit de samenwerking tussen degene waarover de biografie gaat en een persoon die dit voor hem of haar opschrijft.¹ Deze opzet levert voor ons beiden voordelen op. Esther vertelt mij bijvoorbeeld dat ze niet van schrijven houdt en ook niet van lezen, maar toch graag wil dat haar levensverhaal opgeschreven wordt. Voor mij geeft deze opzet een kans om Esther beter te leren kennen en het verhaal uit haar mond te horen. Daarnaast biedt de samenwerking met Esther de mogelijkheid om over documenten te beschikken die alleen door haar zelf opgevraagd kunnen worden.

De belangrijkste bron voor het schrijven van de biografie zijn interviews met Esther zelf. In totaal houd ik acht semigestructureerde interviews met haar, in de periode van 22 maart tot en met 17 november 2017. Bij semigestructureerde interviews worden de vragen van tevoren bedacht, maar tijdens het interview kan van deze vragen worden afgeweken of worden ingegaan op andere zaken.² Zeven van de acht interviews vinden plaats bij Esther thuis aan de keukentafel. Het zevende interview vindt plaats in een lokaal van een school in Hoofddorp. De eerste twee interviews gebruik ik om een beeld te krijgen van Esthers leven en om te beginnen met het invullen van de tijdlijn. Na het tweede interview besluiten we om in de volgende interviews haar leven op chronologische wijze door te nemen. Vanaf het derde interview bespreken we achtereenvolgens de periodes van nul tot zes jaar, zes tot twaalf jaar, twaalf tot achttien jaar, achttien tot drieëntwintig jaar en drieëntwintig tot negenentwintig jaar. Het laatste interview bestaat uit vragen die tijdens het schrijven bij mij opkwamen.

Tijdens het eerste interview neemt Esther het voortouw. Ze heeft haar verhaal duidelijk in haar hoofd en lijkt er aan gewend te zijn om het op een bepaalde manier te vertellen.

Als ik bij sommige punten om verduidelijking vraag, wordt het voor haar moeilijker. Twee keer wordt het haar te veel en besluit ze iets anders te gaan doen. Ze loopt naar haar kast en haalt daar mappen uit met documentatie. Esther heeft de documenten bewaard die zij vanaf 2007 van de stichting Jeugdzorg had ontvangen. Deze documenten bevatten informatie over de ontwikkeling van haar oudste twee kinderen, de hulpverlening die heeft plaatsgevonden op dit gebied en onderzoeken naar de opvoedingssituatie van haar kinderen. Ze geeft mij ze na het interview mee. Tegelijkertijd geeft ze mij ook een uitdraai van het basisregister personen, waarop adressen vermeld staan waar ze zich in het verleden bij de gemeente heeft ingeschreven. Ook geeft ze me een bewijs van ontslag van de gevangenis van Breda.

Esther vertelt veel tijdens de interviews en ze geeft ook vaak haar mening over gebeurtenissen en personen. Ze lijkt snel eerlijk en open over haar leven en hoe zij tegen dingen aankijkt. Dit zorgt ervoor dat ze haar gedrag kan verklaren aan de hand van haar gedachten, waardoor een duidelijk beeld van oorzaak en gevolg ontstaat. Als ze ergens niet over wil praten, zegt ze dat dit komt doordat het haar te boos of verdrietig maakt, maar nooit dat ze het geheim wil houden.

Vanaf de derde interviewafspraken beginnen we vaak eerst met het bellen naar instanties om daar documenten op te vragen. Meestal betreft het medische informatie die alleen zij persoonlijk kan opvragen. Ik zoek de contactinformatie en neem deze mee naar de afspraken met Esther. Op deze manier kan ik haar precies vertellen wat wij van de instanties of personen nodig hebben of kan ik zelf even met ze overleggen. Deze methode lijkt bij haar aan te slaan en ze belt enthousiast alle nummers die ik haar voorleg. Bovendien zorgt deze indeling van de afspraken ervoor dat we niet gelijk beginnen met het ingaan op haar verleden, wat voor haar vaak pijnlijk is.

Het blijkt niet mee te vallen om aan documenten te komen. De meeste dossiers zijn na vijftien jaar vernietigd en van sommige instanties krijgen we, zelfs na het versturen van aangetekende brieven, geen gehoor. Via de stichting Humanitas, waarvan Esther vroeger een voogd kreeg toegewezen, komen we uiteindelijk in contact met Jeugdzorg Regio West, waar we een dossier van 300 pagina's kunnen aanvragen over de periode 1993 tot 1997. Bij het verzamelen van documenten laat ze ook een hoge mate van openheid en vertrouwen zien. Ze geeft mij documentatie zonder zelf compleet op de hoogte te zijn van de inhoud en lijkt niets achter te willen houden. De documentatie kan gebruikt worden om meer inzicht te verkrijgen in de omstandigheden waarin Esther zich bevond, de acties van anderen en om te weten te komen hoe Esther zelf de situaties beschreef op het moment dat zij zich erin bevond.

Naast de interviews met Esther zelf en de documentatie uit het verleden, houd ik ook interviews met anderen. Deze interviews kunnen de verhalen van Esther ondersteunen, onduidelijkheden ophelderen of nieuwe invalshoeken aandragen. Het vertrouwen van Esthers kant maakt de interviews met derden betrouwbaarder en makkelijker. Esther vertelt hen, voordat ik het interview houd, dat zij mij alles mogen vertellen en daardoor heb ik sneller het vertrouwen van de geïnterviewde, wat leidt tot openhartige gesprekken.

Samen met Esther bezoek ik Ilse, een vrouw die zij uit haar jeugd kent en die een goede vriendin van haar is. Dit is een ongestructureerd interview, de vragen zijn niet van tevoren bepaald en pas tijdens het gesprek wordt duidelijk wat de onderwerpen zijn.³ Dit komt doordat mij van te voren onduidelijk was hoe de relatie tussen Esther en Ilse in elkaar zat en in welke periode zij contact met elkaar hadden. Het gesprek vindt in de ochtend plaats, voordat Ilse naar haar werk gaat. Het beslaat de periode van 1992 tot 1998 en geeft

meer inzicht in hoe Esther zich rond die tijd gedraagt in de ogen van anderen.

Ook bezoek ik Esthers voormalig mentor van de Bouman GGZ in Rotterdam, door wie ze vroeger werd behandeld voor haar cocaïneverslaving. Met hem heb ik zonder Esther een afspraak in de polikliniek bij de Leuvehaven in Rotterdam. Ook hier maak ik gebruik van een semigestructureerd interview. Het interview blijkt veel korter dan ik had verwacht, omdat ik van tevoren vooral vragen naar specifieke gebeurtenissen heb opgesteld, maar deze gebeurtenissen is hij vergeten. We praten daardoor vooral over de indruk die Esther op hem maakt tussen 2001 en 2007.

De laatste persoon die ik interview is de zus van Esther. Esther heeft haar zus aangewezen als persoon die het meest weet over de relatie tussen haar vader en moeder en wat zich vlak na haar geboorte heeft afgespeeld. Dit interview blijkt niet alleen meer inzicht in Esthers vroege jaren en jeugd te geven, maar ook over haar tijd als dakloze en hoe ze met de geboorte van haar eerste twee kinderen omgaat.

Twee keer woon ik een door Esther gegeven voorlichting bij. De eerste vindt plaats in april 2017. Die dag gaan we samen met de trein naar Leeuwarden. Esther doet regelmatig haar verhaal op scholen, maar is over deze voorlichting erg enthousiast, omdat er niet alleen scholieren aanwezig zullen zijn, maar ook mensen van de gemeente. In een zaal in een evenementencentrum vertelt ze haar verhaal. Inhoudelijk komt er veel terug uit onze eerste twee interviews, maar nu vertelt ze ook uitgebreid over haar eerste zwangerschap en de geboorte van haar eerste kind. Hierop zijn we tijdens de interviews tot dan toe nog niet ingegaan, omdat dat voor haar te moeilijk was.

Op 18 oktober hebben we afgesproken een interview te houden op een school in Hoofddorp, waar ze die dag voorlichtingen geeft. Voordat we beginnen aan het interview